

УДК 81'37

**І. О. Голубовська, д. ф. н., проф., В. Я. Жалай, к. ф. н., доц.,
Н. М. Биховець, к. ф. н., с. н. с., Т. Г. Линник, к. ф. н., с. н. с.,
А. Ф. Пархоменко, к. ф. н., доц., І. І. Рахманова, доц.,
Л. М. Рубашова, к. ф. н., доц.**

ЛІНГВІСТИЧНІ СЛОВНИКИ І СЛОВНИКИ ЛІНГВІСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Стаття присвячена визначенню та обґрунтуванню місця словників лінгвістичної термінології серед інших лексикографічних праць, зокрема їх належності до проміжного, перехідного типу енциклопедично-лінгвістичних словників. Аналіз метатермінів, що використовуються при класифікації мовних словників, як лінгвістичних, спеціальних, тезаурусів, свідчить про актуальність розробки питань металексикографії.

Ключові слова: словник, лінгвістичний словник, енциклопедично-лінгвістичний словник, словник лінгвістичної термінології, мікроструктура словника, металексикографічні терміни.

Статья посвящена определению и обоснованию места словарей лингвистической терминологии среди других лексикографических работ, в частности, их отнесенности к промежуточному, переходному типу энциклопедически-лингвистических словарей. Анализ метатерминов, используемых при классификации языковых словарей как лингвистических, специальных, тезаурусов, свидетельствует об актуальности разработки вопросов металексикографии.

Ключевые слова: словарь, лингвистический словарь, энциклопедически-лингвистический словарь, словарь лингвистической терминологии, микроструктура словаря, микроструктура словаря, металексикографические термины

The paper considers the status of dictionaries of linguistic terminology in the system of reference works. It is argued that dictionaries of linguistic terms belong to a specific type of encyclopaedic linguistic dictionaries, taking an intermediate position between encyclopedias and linguistic dictionaries. The study of metalexigraphic terms used in classifications of language dictionaries as linguistic, special, specialized, and thesaurus, shows the importance of developing metalexigraphy.

Key words: (linguistic) reference works, linguistic dictionary, encyclopedic linguistic dictionary, dictionary of linguistic terms, dictionary microstructure, metalexigraphic terms.

Дослідження зосереджується на актуальних для сучасної теорії лексикографії питаннях метамови лексикографічного опису, і стосується окремого різновиду словників, якими є словники лінгвістичної термінології. Ця проблема набуває значення в світлі формування металексикографії, а визначення типу словників є важливим для вироблення і закріплення відповідності між типом словника та його метамовою.

Спроби типологічних класифікацій словників мають тривалу історію і пов'язуються з розвитком, передусім, практичної лексикографії, яка спонукала до появи лексикографії як окремої галузі мовознавства. Типологічні дослідження в галузі лексикографії проводяться головним чином у двох напрямках – визначення типів словників (чи ширше – довідкової літератури) на підставі встановлених ієрархій, в основі яких лежить дихотомічний принцип

© Голубовська І. О., Жалай В. Я., Биховець Н. М., Линник Т. Г.,
Пархоменко А. Ф., Рахманова І. І., Рубашова Л. М., 2014

опозицій (найвідоміші з таких класифікацій – Л. В. Щерби [23], Л. Згуста [34], І. С. Куликової та Д. В. Салміної [9], або ж на підставі окремих спеціальних характеристик (серед них є традиційні, як кількість мов, представлених в словнику), так і такі, що з'явилися останнім часом і розглядають функції словника чи потреби читача [25; 29]. Цікаво, що Гартманн [28] увесь 6-й розділ своєї монографії присвячує потребам користувача, його навичкам і вмінням та тому, як навчити користуватися словниками. Не останню роль в орієнтації на читача відіграв технічний прогрес, який посприяв появі електронних словників, зорієнтованих на людину. Важливо зауважити, що в англomовній традиції типологія словників розглядається передусім з погляду педагогічної лексикографії, навчальних словників, включаючи словники для дітей, дорослих, для іноземців тощо.

Значну підтримку серед науковців отримав так званий фасетний підхід, який виник в рамках документознавства в бібліотечній справі, а зараз реалізується в теорії лексикографії [19 з оглядом літератури; 12; 8].

Метою цієї розвідки є уточнення місця словників лінгвістичної термінології серед інших лексикографічних праць. Винесене в заголовок статті протиставлення може виглядати несподіваним, проте, як свідчить аналіз літератури, є на часі, особливо у зв'язку з виробленням підходів до укладання лексикографічних праць не тільки в традиційному, паперовому вигляді, а й в електронному форматі.

Лінгвістичні та нелінгвістичні словники. У мовознавчій літературі характеристика місця словників лінгвістичної термінології серед інших лексикографічних праць є неоднозначною, хоча їх зарахування до лінгвістичних словників можна визначити як основну тенденцію. Стосовно місця термінологічних словників у протиставленні нелінгвістичних словників та лінгвістичних словників одностайності погляду не існує, і до цього питання повернемося нижче.

Одним із найзагальніших і найпоширеніших протиставлень при розгляді лексикографічних праць є протиставлення *лінгвістичний – нелінгвістичний*. Зауважимо, що часом в англomовній традиції про більш загальну, об'єднуючу категорію цих двох типів прийнято говорити як про (лексичні) довідкові зібрання (*lexical reference works*), що поділяються на лінгвістичні словники та енциклопедії на противагу вітчизняній традиції, в якій поділ на лінгвістичні та нелінгвістичні словники здійснюється в межах категорії "словник" [14, с. 147; 20], яка має на собі відбиток безпосереднього зв'язку з мовознавством. Втім, як зазначає Згуста [34, с. 197] з посиланням на Малкієла (Malkiel), будь-яку довідкову працю, як тільки-но вона користується словами чи назвами, можна назвати словником у нестрогому значенні слова.

Кількісно за різновидами словників домінує група лінгвістичних словників, тоді як група нелінгвістичних словників має вужчий склад, включаючи енциклопедії, енциклопедичні словники та довідники, а також біографічні довідники. Лінгвістичні словники збирають і описують під тим чи іншим кутом зору лексичні одиниці мови (слова та словосполучення), в основу

їх покладено слово (чи словосполучення) і його властивості, тобто, такі словники містять інформацію про значення, вживання, поширення, відношення, будову, походження лексичних одиниць тощо чи подають переклад їх на іноземні мови [14, с. 147–148; 20; 34, с. 198].

Енциклопедичні словники зосереджуються на денотатах, десигнатах, поняттях, які фіксуються через слова чи словосполучення, подаючи стисло інформацію про позамовний світ, фізичний чи нефізичний, та характеризуючи предмети, явища, події чи абстрактні поняття тощо, і уподібнюються до найпоширеніших розрядів лінгвістичних словників переважно упорядкуванням матеріалу за словами. Останні в цьому разі доцільніше (варто було б) вважати словами-поняттями. Всі нелінгвістичні енциклопедичні словники характеризуються особливим характером дефініції, яка відбиває строго наукові класифікаційні ознаки поняття, явища тощо, на протилежність лінгвістичним словникам, які фіксують суспільно сформоване сприйняття значення слова мовцями.

Неперехідних меж між цими двома типами довідкових збірань енциклопедичними та лінгвістичними – немає вже через те, що певна енциклопедична інформація може знайти місце і в лінгвістичному словнику, наприклад, у тлумачному словнику при тлумаченні певних історично чи етнографічно маркованих слів. Гарним прикладом застосування елементів енциклопедичності є навчальні словники, в яких значення слова може ілюструватися малюнками. Тлумачні словники подають енциклопедичну інформацію більшою чи меншою мірою залежно від національної традиції словникарства; англійські тлумачні словники досить часто містять малюнки, зображення, що є ефективним способом семантизації специфічних назв, російські чи українські словники за усталеною традицією їх уникають. Варто згадати і про глибинні генетичні зв'язки цих двох великих довідкових категорій, а саме те, що енциклопедія виросла зі словника, оформившись у самодостатнє й автономне довідкове зібрання у 18 ст.

Л. В. Щерба у своїй класичній праці "Опыт общей теории лексикографии" [23], класифікуючи словники, виділяє окремим пунктом протиставлення енциклопедичного словника загальному словнику. Відмінність між ними визначається серед іншого тим, якою мірою в них представлені власні імена: якщо в енциклопедичному словнику їх уживання є поширеною практикою, то до звичайних словників вони потрапляють вкрай рідко і лише тоді, коли їх значення перестає бути міткою, а набуває ознак загальної назви, особливо у похідних, якими передаються узагальнені уявлення, початково пов'язані з характеристиками носія власного імені, як, наприклад, *маніловицина*. Похідні від іменника *Європа* – *європейський*, *європеєць* – вказують не лише на географічне розташування, а й можуть мати оцінну семантику, пов'язуючись із характеристиками цивілізаційного характеру, що приписуються Європі, наприклад, коли говорять про *європейські манери*, *європейський стиль життя*, *європейську ввічливість* тощо. В термінологічних словниках, як і в енциклопедичних, власні назви можуть мати місце, пор., *глосематика Л. Єльмслева*, *генеративна граматика*

Н. Хомського, закон Фортунатова-де Соссюра, другий закон Ньютона, гіпотеза Лапласа, геометрія Лобачевського тощо.

Інша особливість, яка відрізняє енциклопедичний словник від загального, стосується термінів, і це, як зауважує Щерба, є ще однією складністю в роботі лексикографа-кладача загального словника. Та частина термінів, яка вживається лише в спеціальних сферах, знаходить своє місце або в загальній енциклопедії, або в різних спеціальних енциклопедіях (Щерба користується загальним терміном – *технічний*). Разом з тим велика кількість термінів не обмежується сферою спеціального призначення, а належить також до загальноновживаної літературної мови, і в цьому випадку їх тлумачення в загальному та енциклопедичному словнику не є ідентичними. Так, слово *пряма* в загальному словнику тлумачиться як лінія, яка не відхиляється ліворуч чи праворуч, тоді як в геометрії його визначення звучить як "найкоротша відстань між двома точками". Щерба застерігав від змішування цих двох підходів до дефініції слова, підкреслюючи, що вузькоспеціальне розуміння терміна має залишатися надбанням спеціальної галузі і не має переноситися в загальноновживану мову.

Належність термінологічних словників до лінгвістичних чи нелінгвістичних не є самоочевидною. В Енциклопедії української мови термінологічні словники включаються до мовних (або філологічних, лінгвістичних) словників, і далі до тих, що відображають певні обмежені у своєму функціонуванні їхні різновиди – в територіальному (діалектному), соціальному та професійному аспекті, тобто термінологічні словники включають до групи, де є словники жаргонів та аргі [20]. Це досить поширена класифікація, яку використовують як в національній лексикографії (напр., в працях), так і в зарубіжній [2; 31].

Тлумачні словники і термінологічні словники. Найближчим до словника лінгвістичних термінів серед інших типів мовних словників є тлумачний словник, що виявляється, передусім, у подібності макро- та мікроструктури.

Мікроструктури термінологічного і тлумачного словників мають свої особливості семантизації. На перший погляд, відмінності між ними не суттєві. Термінологічні значення фіксують не лише термінологічні словники, а й нормативні загальні словники. Слово *річ* у філософському словнику трактується як "філософське поняття, що виражає щось, що має певне положення в **просторі** і в **часі**, причому цим «щось» може бути предмет, **об'єкт**, **явище**, процес і т. п. Р. визначається, з одного боку, своїми властивостями, а з іншого боку, – відносинами до інших речей. Частина матеріального світу, яка має відносно самостійне існування" [1]. Тлумачний словник української мови (СУМ), подаючи численні загальноновживані, неспеціальні значення цього слова, водночас фіксує і спеціальне термінологічне значення "об'єктивний світ (предмети, явища), що існує поза свідомістю людини і діє на цю свідомість", яке, крім логічного тлумачення, також семантизується в контексті, що включає в себе це реєстрове слово

(подаємо з скороченнями): "Мала б всесвітня матерія спершу в ніщо обернутись і вже з нічого розбіжність численних *речей* породити" [СУМ, т. 8, с. 576].

У термінологічному словнику подібний спосіб семантизації через ілюстративний матеріал не використовується взагалі, або якщо семантизація через контекст і є, то вона має інший характер: приклади, які подаються в термінологічному словнику, пояснюють, розкривають зміст явища, конкретизуючи абстрактне значення терміна. Звернімося до прикладів, ближчих до мовознавства. Тлумачний словник української мови формулює значення термінологічного слова **ІДИОМАТИКА** як "сукупність ідіом якої-небудь мови, твору", що частково збігається з тим, що подають термінологічні словники "1) сукупність ідіом якої-небудь мови; 2) розділ мовознавства, що вивчає ідіоми". Семантизація за допомогою ілюстративного матеріалу демонструє принципові відмінності: тлумачний словник подає слово в контексті, повторюючи реєстрове слово, як видно у прикладі: "він... особливу увагу звертав на передачу в перекладах особливостей синтаксису, стилю та *ідиоматики* оригіналу." (*курсив – наш*) [СУМ, т. 4, с. 12]. Подібну ситуацію спостерігаємо і при поданні терміна *шиплячі*, який тлумачиться загальним словником і словником термінів : "у знач. ім. **Шиплячі** *лінгв.* Те саме, що Шиплячі звуки (приголосні). А як, скажіть, даються вам *шиплячі*? (СУМ, т. 11: 455). Зауважимо, що іменник маркується як лінгвістичний термін і також повторюється в контекстуальному оточенні, подібно до того, як це відбувається зі звичайним словом. У термінологічному словнику в якості ілюстративного матеріалу щодо слова *шиплячий* застосовується екземпліфікація його через називання конкретних звуків, які можна віднести до категорії "шиплячих", а саме – /ш/, /ж/ чи шиплячої африкати /тс/, і ці приклади можуть міститися як у тлумачній частині словникової статті, так і в ілюстративній. Таким чином, мікроструктурні відмінності термінологічного і тлумачного словників виявляються найрельєфніше не в тлумачній частині словникової статті, а в його ілюстративній частині.

Проте відмінність між ними не лише в характері семантики – тлумачні словники містять велику кількість слів із конкретним денотативним значенням, тоді як основу термінологічних словників складають слова-терміни, які мають переважно сигніфікативне значення. По-друге, у тлумачному словнику аналізуються контексти вживання реєстрового слова, тоді як у термінологічному словнику наводяться приклади, що мають найповніше розкрити зміст термінологічного значення, при цьому конкретне значення чи смисл ілюстративного матеріалу не відіграє особливої ролі, оскільки ілюстративний матеріал має на меті полегшити розуміння самого терміна, а саме слово-термін в ілюстраціях відсутнє.

Якщо при укладанні тлумачного словника лексикограф керується прагненням максимально повно представити контексти уживання слова, щоб через них користувач міг ознайомитися з нормативно зафіксованими значеннями слова чи його відтінками, то в термінологічному словнику ілюстративний матеріал подається досить ошадливо, коли дефініція

(тлумачення) терміна може виявитися недостатньою для розуміння складного явища, позначуваного терміном. Винятком з цього правила є навчальні термінологічні словники, які ставлять за мету не лише представити, а й полегшити розуміння терміна через надання ілюстративних прикладів.

По-третє, іншою розрізняльною рисою, що відрізняє тлумачний словник від термінологічних, є наявність таких мікроструктурних елементів (або зон словникової статті), як етимологічна чи перекладна. Нормативний тлумачний словник, як правило, не надає інформації етимологічного характеру (втім ССРЛЯ в 17 тт. чи Оксфордський словник часом це роблять), тоді як словники лінгвістичної термінології нерідко вдаються до історико-етимологічних екскурсів. Поширеною в словниках лінгвістичної термінології є перекладна зона, в якій фіксуються відповідники з інших мов. Тлумачний нормативний словник такої зони не має, вона є як основна лише в перекладному, який тлумачить значення слова, але засобами іншої мови.

Нарешті, крім мікроструктурних відмінностей, у протиставлюваних словниках є особливості медіоструктури: у тлумачному словнику немає таких медіоструктурних елементів, як *пор.*, *див.*, які в термінологічному словнику займають особливе місце, фіксуючи і вказуючи на системні зв'язки між окремими термінами. А тому чітке розмежування відсилає за їх семантико-поняттєвим наповненням є необхідною умовою при опрацюванні термінологічних словників різного спрямування. Часом такі розмежування проводяться непослідовно, як у словнику [10], де відсилання *пор.* і *див.* в окремих випадках ототожнюються.

Термінологічні словники і словники лінгвістичних термінів. У протиставлюваних метатермінів лінгвістичний словник – словник лінгвістичної термінології вживається прикметник лінгвістичний, значення якого видається, на перший погляд, абсолютно тотожним в обох випадках. З'ясувати, чи насправді це так, можна, скориставшись субституцією, замінивши прикметник лінгвістичний, наприклад, на фізичний / хімічний / біологічний. У результаті такої заміни отримаємо фізичний / хімічний / біологічний словник, значення якого є тотожним словосполученню словник фізичної / хімічної / біологічної термінології, і відповідні словосполучення позначають словники, що фіксують і тлумачать термінологію певної наукової дисципліни (фізики, хімії, біології). Пов'язаність семантики прикметників фізичний / хімічний / біологічний з назвами наукових дисциплін пояснює синонімічність термінів біологічний словник та словник біологічної термінології. Чи можна твердити, що подібні стосунки складаються між термінами лінгвістичний словник і словник лінгвістичної термінології? Вочевидь, ні, що стає зрозумілим при заміні терміна словник лінгвістичної термінології на словник мовознавчої термінології, а лінгвістичний словник на мовознавчий словник. Недоречність ототожнення останніх словосполук очевидна, а це означає, що прикметник лінгвістичний має не лише значення "мовознавчий", а й значення, яке досить впевнено закріпилося переважно в мовознавстві як синонім до прикметника мовний. Принагідно зауважимо, що Енциклопедія української мови подає в якості основного варіанта

паралельний термін *мовні словники*, а також назви-варіанти – *лінгвістичні, філологічні словники* [20]. В англomовних словниках термінів та наукових дослідженнях із лексикографії *linguistic* використовується в обох значеннях відповідно до того, як деривативно пов'язаний іменник *linguist* позначає, як мовознавця, лінгвіста, так і поліглота.

Варто нагадати, які саме словники найчастіше вважаються лінгвістичними. Не зупиняючись детально на принципах їх класифікації, обмежимося лише загальною інформацією про типи лінгвістичних словників.

Найпоширеніший і найочевидніший поділ мовних, чи лінгвістичних, словників стосується кількості охоплення ними мов, відповідно до чого всі вони поділяються на одномовні і перекладні словники з подальшим членуванням останніх на дво- та багатомовні. Принципи класифікації одномовних словників як найширшої категорії словників не завжди експліцитно формулюються, а окремі типи словників просто перераховуються, як, наприклад, словники синонімів, антонімів тощо. Більш ретельно опрацьовані класифікації словників базуються на врахуванні рівнів мови, визначаючи лексичні (основний тип) і фразеологічні словники, а також словники крилатих слів, граматичні (словозмінні, керування), морфемні та словотвірні, акцентологічні.

Крім цього, виділяються групи словників залежно від охоплення ними словникового складу мови, зокрема ті, що відбивають обмежені у своєму функціонуванні різновиди (в територіальному, соціальному, професійному, віковому, індивідуально-мовному плані), за представленістю загальних та власних назв. В основу виділення може бути покладено принцип вибірковості реєстру, як у словниках іншомовних слів чи скорочень. Класифікація може ґрунтуватися як на семантиці слова, так і на його фонетичній формі. Фонетичне слово (його вимова й наголос або його написання) лежить в основі орфоепічних, орфографічних словників. Коли до уваги береться семантична сторона слова, то, залежно від аспекту опису слова, словники є тлумачними, коли слово описується в різних аспектах, або словниками, що подають окремі, часткові аспекти слова, як наприклад, системні лексико-семантичні відношення (синонімів, антонімів, паронімів, омонімів) тощо.

Багато дослідників підкреслюють, що протиставлення мовних та енциклопедичних словників не є абсолютним. Варто нагадати позицію Щерби, який, розробивши систему протилежностей словників, зауважував, що такі протилежності на практиці не завжди реалізуються, що найчастіше спостерігаються гібридні, перехідні типи словників.

У переважній більшості випадків термінологічні словники відносять до лінгвістичних. Не останню роль у такій характеристиці відіграє сам факт, що лексикографія, передусім в її практичній формі, традиційно відноситься до компетенції лінгвістики. З появою термінографії, найактивніший період розвитку якої прийшовся на 80-і рр. минулого століття і який ще більше посилюється з появою можливостей створення електронних словників, помітними стали спроби відмежувати термінографію від лексикографії.

Показовим є ставлення до цього Лейчика, який характеризує термінознавство як не цілком лінгвістичну дисципліну [10, с. 98].

Нечіткість визначення місця термінологічних словників, і словників мовознавчої термінології у тому числі, в різних класифікаційних системах можна побачити, звернувшись до Енциклопедії української мови, в якій значення метатерміна *термінологічний словник* тлумачиться як "різновид лінгвістичного *словника*, у якому подано *термінологію* галузі (чи кількох галузей) знань" [13]. З іншого боку, є зауваження про те, "що серед термінологічних словників лише перекладні можна вважати мовними", хоча термінологічні словники до цього розглядалися серед мовних словників, що відображають такі різновиди, як жаргонів та арго [20]. До спеціальних лінгвістичних словників зараховують словники іншомовних слів, лінгвістичних термінів, омонімів, антонімів, синонімів тощо, а до нелінгвістичних – енциклопедичні, термінологічні, власних імен тощо [7]. Таким чином, термінологічні словники залежно від їх спрямування, спеціалізації потрапляють до різних категорій і це є підставою для розгляду ще одного досить неоднозначного, на наш погляд, металексикографічного терміна рос. *специальный*, англ. *specialised, special* (рідше), що вживається при класифікації словників – як мовних, так і енциклопедичних (укр. *спеціальний* збігається за значенням з англійським та російським лише, коли це стосується енциклопедичних видань).

До останніх належать спеціальні галузеві енциклопедії (напр., медична, юридична), а також короткий словник тієї чи іншої галузі, як біографічний довідник діячів культури, або словник-довідник типу 'Who is who' [11, с. 146]. Протиставлення *загальний – спеціальний* при аналізі мовних словників у Маслова стосується загальних словників (тлумачних, перекладних, останні найчастіше є двомовні). До загальних він відносить також словники, які розглядають всю лексику загалом, але під особливим кутом зору (словотвірні, або дериваційні; етимологічні, історичні, у тому числі словники мови письменників, частотні, діалектологічні, орфографічні, орфоепічні), а спеціальними вважає словники фразеологічні, крилатих слів, синонімів, антонімів, іншомовних слів, скорочень, власних імен, рифм, псевдодрузів перекладача [14, с. 147–154]. Відсутність серед спеціальних словників термінології і лінгвістичної термінології в класифікації Маслова може свідчити про те, що він не вважав термінологічні словники будь-якого стибу мовними, чи лінгвістичними, словниками. І про це він досить чітко говорить, характеризуючи їх як проміжну категорію між мовними й енциклопедичними словниками [14, с. 155].

Арнольд, протиставляючи загальним спеціальні словники, до останніх відносить такі, які стосуються певних конкретних частин вокабуляру мови. В результаті вимальовується досить змішана картина, коли до однієї підгрупи входять і словники фразеологізмів (як особливого типу мовних одиниць), і словники іншомовних слів, неологізмів, географічних назв, власних імен, топонімів чи прислів'їв тощо. Друга підгрупа видається більш однорідною,

оскільки її складають технічні словники, яких об'єднує ознака "сфера діяльності". До їх складу ввійшли не лише власне технічні словники, тобто, які стосуються технічної діяльності, а й ті, що описують медичні, економічні і мовні терміни. Зауважимо, що словники мовознавчої термінології опиняються не лише серед спеціальних словників, а й серед технічних [2, с. 318].

У монографії [31], окремий том якої присвячений спеціальним словникам, аналізуються словники синонімів та ідеографічні словники; науково-технічні; словники топонімів, власних імен, орфоепічні, сполучуваності та фразеологічні; словники цитат; етимологічні; діалектні; сленгу, а також словники для іноземців; навчальні, а також електронні. Тобто, далеко не однорідні типи словників підводяться під одну спільну для них усіх категорію.

Навіть у навчальних програмах можна зустріти випадки, коли до спеціальних лінгвістичних словників відносять словники іншомовних слів, *лінгвістичних термінів (курсів – наші)*, омонімів, антонімів, синонімів, географічних назв, власних імен, топонімів тощо [9]. При цьому до однієї категорії потрапляють словники, які характеризують слова загальноновживаної мови (омонімів, антонімів, синонімів), тобто, які розглядають лексеми в їхніх стосунках між собою, і термінологічні словники, спеціальний характер яких визначається предметною областю, в якій вони вживаються. У класифікації Табанаквої словник лінгвістичних термінів потрапляє до однієї групи з словниками інших термінологій, таких, як з енергетики, штучного інтелекту, комп'ютерної та роботехніки [17, с. 23].

У сучасній лінгвістиці виник новий напрям дослідження комунікації в умовах професійного спілкування, що отримала в англомовній літературі назву LSP (мова спеціального призначення), де слово *specialised* (рідше *special*) має значення, яке вказує на пов'язаність із ситуацією мовлення чи сферою спілкування, а не на особливість класифікації за певною ознакою слова – семантичного чи фонетичного слова. Звернення до даних тлумачного словника чітко показує, що навіть загальноновживане значення слова пов'язується з поняттям мети, якому найбільше відповідає підгрупа "технічні словники": "SPECIALIZED BrE AmE (also specialised British English) «trained, designed, or developed for a particular purpose, type of work, place etc»" [30], тобто поняття інтенційності проступає особливо очевидно, і якщо брати контекст спеціальних словників, то це поняття найповніше відповідає ситуації в науково-технічній сфері, де свідоме творення термінів, в протизвагу словам чи словосполученням природної мови, є визнаним фактом.

Тлумачний словник української мови (СУМ) подає слово *спеці́альний* із такими значеннями (цитуємо зі скороченнями): "1. Признач. виключно для кого-, чого-небудь; який має особливе призначення... будувалися спеціальні рублені покої; *Спеціальні верстати; Спеціальний випуск стінгазети;...* 2. Який стосується окремої галузі науки, техніки, мистецтва і т. ін.; признач. для спеціалістів цієї галузі" [СУМ, т. 9, с. 501].

Подібні тлумачення є в словнику С. І. Ожегова в російській мові: "СПЕЦИАЛЬНЫЙ 1. Особый, исключительно для чего-н. предназначенный.

Специальное оборудование. Специальное задание (особо важное). 2. Относящийся к отдельной отрасли чего-н., присущий той или иной специальности. Специальное образование. С. Термин".

Відмінність між спеціальною лексикографією і термінографією, на думку дослідників, фактично не існує, скоріше в спеціальній лексикографії виразнішим, порівняно з традиційною лексикографією, є усвідомлення потреб користувача в специфічних ситуаціях предметної області. Ці питання вирішуються сучасною теорією функцій словника, характер яких можна визначити як комунікативно чи когнітивно орієнтований, і в завдання лексикографа входить визначення відповідних функцій, для того, аби відібрати та представити дані таким чином, щоб вони відповідали потребам користувача [26].

У частині лексикографічних праць теоретичного спрямування при встановленні типів словників термінологічні словники подаються в одному ряду з діалектними, аргі [20; 31], що, на перший погляд, є виправданим, оскільки ці словники виділяються за однією ознакою: обмеження за сферою вживання. Втім перше, що спадає на думку, це те, що діалектна чи жаргонна лексика має суттєві відмінності від термінів, передусім через характер семантики – перша належить до специфічної лексико-семантичної системи, терміни – до термінології. Неприйнятність включення термінологічних словників до групи словників, що мають обмеження територіального чи соціального функціонування, стає очевидною, коли в основу класифікації кладеться не формальний принцип обмеженості функціонування, а мікроструктурні, макроструктурні та медіоструктурні принципи (деякі особливості мікроструктури словника розглядалися в [14; 16]).

Розглянемо це на прикладі мікроструктури словника жаргонної лексики української мови і порівняємо з мікроструктурою термінологічного словника "БОМЖАК, -а, ч.; мол., жрм. Те саме, що БОМЖ. *Бомжаки й алкаші усюди лаять*" [16]. Мікроструктура статті аналогічна до статті тлумачного словника, а саме: спочатку подається інформація, яка стосується власне мовних ознак – наголосу, відмінювання, роду та функціональних особливостей – належність до молодіжного жаргону та жаргонізованої розмовної мови. Тлумачна частина містить відсилання до синоніма за допомогою "те саме". Семантизація значення реєстрового слова також відбувається у межах мовного контексту через ілюстративний матеріал, в який входить і реєстрове слово. Отже, мікроструктура словника жаргонізмів подібна до мікроструктури тлумачного нормативного словника, а не термінологічного. Якщо враховувати мегаструктуру словника жаргонізмів, то використані в словнику скорочення також вказують на пріоритет мовних даних.

Тарп і Бергенгольц [27, с. 28] дотримуються погляду, що принципових відмінностей між лексикографією та термінографією немає, і вважаючи, що цілий ряд аргументів, які багатьма висуваються на користь існування термінографії, не мають сили, серед них: 1) лексикографія описує слова загальнозвживаної мови, тоді як термінографія зосереджується на описі вузько спеціальних словах (LSP terms). 2) на протигаву лексикографам, які

користуються алфавітним розміщенням слів, термінологи надають перевагу систематичному викладу; 3) термінологія має прескриптивний характер, тоді як лексикографія є описовою; 4) цільовою аудиторією термінологів є фахівець, тоді як у лексикографів нею є пересічний мовець; 5) мета термінолога допомогти створенню, кодуванню тексту, а лексикограф допомагає декодувати, зрозуміти текст; 6) термінографи в якості інформантів використовують фахівців (*academic experts*), тим часом як для лексикографа інформантом може бути будь-який мовець, для якого мова є рідною (наскільки це збігається з реальною практикою, найчастіше в якості ілюстративного матеріалу є зафіксовані на письмі зразки текстів); 7) термінографи використовують комп'ютери і бази даних і результати роботи подаються у формі електронних словників, тоді як лексикографи мають справу з паперовими версіями (зауважимо, що на даний час це не є обов'язковим); 8) термінографи надають можливості для продукування текстів, лексикографи – для сприйняття, рецепції та перекладу; 9) термінографи працюють, використовуючи лише синхронні методи, лексикографи застосовують також діахронію; 10) в термінографії немає місця полісемії, в лексикографії – це поширене явище; 11) для укладання термінологічного словника існує системне поле, в лексикографії кожне слово аналізується окремо, тобто не системно; 12) в термінографії фіксуються зв'язки понять, концептів, у лексикографії використовуються лінгвістичні методи; 13) в термінографії до уваги беруться концепти і терміни, а не мовні знаки і їх значення.

З цих аргументів, як вони вважають, заслуговують на увагу лише два: 1) термінографи створюють інструменти для фахівців, які використовують їх при створенні текстів, а лексикографи для пересічних мовців для сприйняття і розуміння текстів; 2) лексикографи створюють словники з алфавітною макроструктурою, а термінографи – з тематичною (системною, у вигляді тезауруса). Алфавітне розташування має сенс лише в паперовій версії (це менше стосується електронної). Вище було показано, що насправді відмінності існують.

Погляд на термінографію як синонім спеціалізованої лексикографії поділяється далеко не всіма дослідниками, для цього можна вказати на кілька причин, не враховуючи причин прагматичного характеру. По-перше, через широке визначення метатерміна *спеціальний словник*, що було показано раніше. Цей термін фактично співвідноситься з трьома різними поняттями – 1) *спеціальний*, який стосується організації словника на підставі представлення в систематизованій формі окремих аспектів слова (стосується лінгвістичних спеціальних словників, за винятком термінологічних); 2) *спеціальні (спеціалізовані)* словники як такі, що мають своїм об'єктом позначення в межах певної обмеженої сфери науково-технічної діяльності (англ. *specialised dictionary*, нім. *Fachwörterbuch*) [32]; це можна було б назвати вузьким значенням терміна *спеціальний*; 3) *спеціальний*, на протипагу загальному (за призначенням – наприклад, для наукових чи навчальних потреб) [21].

Проблеми багатозначності метатермінів лінгвістики, що стосуються типології словників, не обмежуються згадуваними вище *лінгвістичний* та

спеціальний. До них належить також і метатермін *тезаурус*, у трактуванні якого існують дві точки зору. Перша з них обстоювалася Щербою і знайшла відображення в третьому пункті його класичної класифікації словників, в якому тезаурус знаходиться в протиставленні до звичайного (тобто тлумачного чи перекладного словника). Щерба [23] вважав тезаурусом словник, який з максимальною повнотою фіксує наявний в мові лексичний матеріал, а отже, включає абсолютно всі слова, які хоча б раз зустрілися в тексті (для простоти аналізу Щерба апелює лише до письмових текстів), і подає всі контексти його вживання, і мовцеві належить самому визначити, які значення слів реалізуються в цих контекстах. Тобто, такий словник включає не лише слова, що мають повне право називатися словами даної мови, а й слова-оказіоналізми. Протиставлення тезауруса та звичайного (тлумачного чи перекладного) словника ґрунтується на засадничому для Щерби протиставленні мовного матеріалу (який має входити до тезауруса) та мовної системи.

Яким чином поняття словника-тезауруса трансформувалося в сучасному сприйнятті? Одна точка зору передбачає, що тезаурусами слід називати словники, які ставлять за мету максимально представити всі слова мови та ілюструються прикладами (напр., "Словарь современного русского языка" в 17 тт., частотні, перекладні словники і т. інш.) [5]; або максимально повно подають усі шари мови [20]. Останнє розуміння дещо відрізняється від запропонованого Щербою, оскільки, коли йдеться про всі шари мови, то це спрямовує увагу на повноту представлення розрядів лексики, а не окремих, певною мірою ще позасистемних лексичних одиниць. У тлумаченні терміна, яке подає українська Вікіпедія, втрачається смисл протиставлення, запропонованого Щербою, бо тезаурус розглядається як "одномовний тлумачний або тематичний словник,... що подає лексику певної мови в усьому її обсязі з прикладами їх використання в тексті, словник, в якому слова, що належать до якої-небудь галузі знань, розташовано за тематичним принципом і показано семантичні зв'язки між лексичними одиницями" [19].

Інша позиція щодо визначення тезауруса як особливого типу словника, як це знаходимо у Щерби, стосується того, що таке його розуміння вважається застарілим [20]. Про інше значення терміна, поширене в сучасній лінгвістиці, згадував Маслов, проте таке вживання він вважав невиправданим [14, с. 155]. Справді, у сучасних дослідженнях термін *тезаурус* здебільшого використовується як синонім, чи аналог, до ідеографічного словника [2; 3; 4; 6; 22; 19; 24; 33]. Зауважимо, що, на протигагу традиції подвійного тлумачення терміна *тезаурус* в лінгвістичних працях російських та українських мовознавців – як словника, 1) що фіксує геть усі слова мови з усіма їх контекстами чи 2) ідеографічного словника, – в англомовній традиції засвідчено лише друге вживання. Тезаурусами також називають словники спеціальної термінології, що стосуються певних галузей знання і необхідні для ефективної комунікації фахівців. Тезауруси розглядаються як дескрипторні мови, призначені для забезпечення автоматизованого інформаційного пошуку. Інформаційно-пошукові тезауруси – це машинні мови, основною функцією яких є організація

діалогу між людиною й машиною. У той же час словники-тезауруси, на думку деяких дослідників, варто розглядати в рамках одного з напрямів лінгвістичної термінологічної діяльності – упорядкування термінології [18, с. 18].

Існує й інше значення терміна *тезаурус* поза межами мовознавства, як у теорії інформації, де воно позначає всю сукупність відомостей, якою володіє суб'єкт [22].

Появу і закріплення терміна *тезаурус* в його найпоширенішому нині вживанні можна пояснити тим, що ідеографічний словник Роже називався *тезаурусом*, а отже ця назва була метафорично сприйнята як особливий вид словників, що будуються на принципі систематизації слів мови, а не формального упорядкування їх за алфавітним принципом.

На підставі розглянутого можна зробити два висновки. По-перше, в дослідницькій практиці, а ще важливіше – в педагогічній діяльності, не можна обмежуватися простим перерахуванням пунктів класифікацій словників. У межах окремих наукових парадигм терміни можуть набувати відмінних значень, що потребує додаткового коментаря. Протиставлення тезауруса звичайному словнику у Щерби неідентичне подібному протиставленню в інших традиціях, і цей факт має коментуватися окремо. По-друге, на прикладі цього терміна, видно, що етимологія слова не завжди є надійним провідником для дослідника. Грецький етимон *θησαυρός* "багатство, скарб" Щерба сприйняв як всю повноту лексики, тоді як інші дослідники при тлумаченні терміна керувалися самим фактом появи слова *тезаурус* у назві словника, яке тлумачилося як "сукупність слів, розташованих за значенням".

Підсумовуючи, можна вважати, що термінологічні словники, і словники лінгвістичної термінології у тому числі, маючи ряд спільних рис із мовними словниками, характеризуються особливостями мікроструктури, які виводять їх за межі власне мовних словників, але не роблять їх тотожними енциклопедичним словникам. Можна вважати, що залежно від кількості лінгвістичних елементів в мікроструктурі словник може мати більший чи менший ступінь лінгвістичності. Дослідження значень метатермінів *лінгвістичний, спеціальний, тезаурус* та їх відповідників в російській та англійській мові, які широко використовуються при класифікації типів словників лінгвістичної термінології зокрема, підтверджують актуальність подальшої розробки питань металексикографії.

Література

1. Алексеев А. П. Короткий философский словарь [Электронный ресурс] / А. П. Алексеев, Г. Г. Васильев / под ред. А. П. Алексеева. – 2008. – Режим доступа: http://vk.com/doc125702592_160956749?hash..dl..
2. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка (на английском языке) / И. В. Арнольд. – М.: Просвещение, 1966. – 346 с.
3. Волошина О. А. Школьный словарь-тезаурус лингвистических терминов / О. А. Волошина, И. И. Богатырева. – КДУ: Добросвет, 2012. – 368 с.
4. Гетьман І. М. Теоретична і практична ідеографія [Текст] : принципи побудови тезаурусів / І. М. Гетьман. – К.: Вища школа, 1993. – 119 с.
5. Жеребило Т. В. Словарь лингвистических терминов / Т. В. Жеребило. – Изд. 5-е, испр-е и дополн. – Назрань: "Пилигрим", 2010. – 486 с.

6. Караулов Ю. Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Ю. Н. Караулов. – М. : Наука, 1981. – 367 с.
7. Киров Е. Ф. Учебно-методический комплекс учебной дисциплины [Электронный ресурс] / Е. Ф. Киров // Введение в языкознание. – М. : Департамент образования г. Москвы, 2013. – Режим доступа: <http://www.mgru.ru/materials/27/27521.doc>.
8. Комова М. В. Класифікація термінологічних словників [Електронний ресурс] / М. В. Комова. – 2008. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/29_22.pdf.
9. Куликова И. С. Введение в металингвистику (системный, лексикографический и коммуникативно-прагматический аспекты лингвистической терминологии) / И. С. Куликова, Д. В. Салмина. – СПб. : Сага, 2002. – 352 с.
10. Лейчик В. М. Языки профессиональной коммуникации лингвистов [Электронный ресурс] / В. М. Лейчик. – 2007. – Режим доступа: <http://www.philol-journal.sfedu.ru/index.php/sfuphilol/.../1>.
11. Маслов Ю. С. Введение в языкознание / Ю. С. Маслов. – М. : Высш. школа, 1987. – 272 с.
12. Попова Л. В. Типологии и классификации словарей / Л. В. Попова // Вестн. Челябинского гос. ун-та. Филология. Искусствоведение. – 2012. – № 20 (274). – Вып. 67. – С. 106–113.
13. Симоненко Л. О. Термінологічний словник / Л. О. Симоненко // Українська мова: Енциклопедія. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – 630 с.
14. Словникова стаття багатомовного словника лінгвістичних термінів: від теорії до практики / Голубовська І. О., Жалай В. Я., Биховець Н. М., Линник Т. Г., Пархоменко А. Ф., Рахманова І. І., Рубашова Л. М. // Лінгвістика ХХІ століття нові дослідження і перспективи / під ред. А. Д. Белової. – К. : Логос, 2013. – С. 3–27.
15. Ставицька Л. О. Короткий словник жаргонної лексики української мови / Л. О. Ставицька. – К. : Критика, 2003. – 338 с.
16. Сучасна лінгвотермінографія і принципи створення нового словника-довідника української лінгвістичної термінології / Жалай В. Я., Биховець Н. М., Линник Т. Г., Пархоменко А. Ф., Рахманова І. І., Рубашова Л. М. // Лінгвістика ХХІ століття нові дослідження і перспективи / під ред. А. Д. Белової. – К. : Логос, 2011. – С. 3–27.
17. Табанакова В. Д. Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.21 / В. Д. Табанакова. – Тюмень, 2001. – 346 с.
18. Табанакова В. Д. Еще раз к вопросу о типологии словарей [Электронный ресурс] / В. Д. Табанакова, Н. А. Сивакова. – Режим доступа: <http://www.stu.tmn.ru/frgf/№7/text6>.
19. Тезаурус Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Тезаурус>.
20. Тезаурус Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Тезаурус>.
21. Українська мова [Текст] : Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова). – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Укр. енциклопедія, 2000. – С. 663–664.
22. Українсько-англійський словник лінгвістичної термінології / Л. В. Коломієць, О. Л. Паламарчук, Г. П. Стрельчук, М. В. Шевченко – К. : Освіта України, 2013. – 455 с.
23. Щерба Л. В. Опыт общей теории лексикографии / Л. В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – М. : Наука, 1974. – С. 265–304.
24. Енциклопедія епистемології і філософії науки / И. Т. Касавин. – М. : Канон+, РООИ "Реабилитация". – 2009. – 1248 с.
25. Bergenholz H. What is Lexicography? [Електронний ресурс] / Henning Bergenholtz, Rufus Gouwus H. Lexikos // 22 AFRILEX-reeks. – 2012. – series 22. – 31–42. – Режим доступу: <http://www.ajol.info/index.php/lex/article/viewFile/84816/74806>.
26. Bergenholz Henning. Subject-field components as integrated parts of LSP dictionaries [Електронний ресурс] / Henning Bergenholtz, Sandro Nielsen // Terminology. – 2006. – Vol. 12 – No. 2. – P. 281–303(23). – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1075/term.12.2.07ber>.
27. Bergenholz Henning. LSP Lexicography or Terminography? The Lexicographer's Point of View / Henning Bergenholtz, Sven Tarp // Specialised Dictionaries for Learners. – De Gruyter, 2010. – P. 27–38.
28. Hartmann R. R. K. Teaching and Researching Lexicography / R. R. K. Hartmann. – Pearson Education, 2001. – xii, 211 pp.
29. L'Homme M.-C. Dictionaries and the Digital Revolution: A Focus on Users and Lexical Databases [Електронний ресурс] / M.-C. L'Homme, M. C. Cormier // Int. J. Lexicography. – Режим доступу: <http://ijl.oxfordjournals.org/content/27/4/331.full>.

30. Longman Dictionary of Contemporary English [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com>.
31. The Oxford History of English Lexicography / A. P. Cowie (ed). – Vol. II: Specialized Dictionaries. – Oxford Univ., 2009. – xix + 551 pp.
32. Specialised Dictionaries for Learners // ed. by Pedro A. Fuertes-Olivera, De Gruyter, 2010 – 247 p.
33. Thesaurus [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Thesaurus>.
34. Zgusta L. Manual of Lexicography / L. Zgusta. – The Hague: Mouton; Prague: Academia, 1971. – 360 pp.

References

1. *Aleksieiev A. P.* Korotkyi filosofskyi solvnyk [Elektronnyi resurs] / A. P. Aleksieiev, G. G. Vasyliiev / pid red. A. P. Aleksieieva. – 2008. – Rezhym dostupu : http://vk.com/doc125702592_160956749?hash...dl..
2. *Arnold I. V.* Leksikologiya sovremennoho angliiskogo yazyka (na angliiskom yazike) / I. V. Arnold. – M. : Prosveshchenie, 1966. – 346 s.
3. *Voloshina O. A.* Shkolnyi slovar-tezaurus lingvisticheskikh terminov / O. A. Voloshina, I. I. Bogatyriova. – KDU : Dobrosvet, 2012. – 368 s.
4. *Hetman I. M.* Teotetychna i praktychna ideografiya [Tekst] : pryntsyppu pobudovy tezaurusiv / I. M. Hetman. – K. : Vyscha shkola, 1993. – 119 s.
5. *Zherebylo T. V.* Slovar lingvisticheskikh terminov / T. V. Zherbilo. – Izd. 5-e, isp-e i dopoln. – Nazran : Pilgrim, 2010. – 486 s.
6. *Karaulov Yu. N.* Lingvisticheskoe konstruirovaniye i tezaurus literaturnogo yazyka / Yu. N. Karaulov. – M. : Nauka, 1981. – 367 s.
7. *Kirov E. F.* Uchebno-metodicheskiy kompleks uchebnoy distsipliny [Elektronnyi resurs] / E. F. Kirov // Vvedeniye v yazykoznanie. – M. : Departament obrazovaniya g. Moskvy, 2013. – Rezhym dostupu: <http://www.mgpu.ru/materials/27/27521.doc>.
8. *Komova M. V.* Klasyfikatsiya terminologichnykh slovnykiv [Elektronnyi resurs] / M. V. Komova. – 2008. – Rezhym dostupu: http://vlp.com.ua/files/29_22.pdf.
9. *Kulikova I. S.* Vvedeniye v metalingvistiku (sistemnyi, leksikograficheskiy i kommunikativno-pragmaticheskiy aspekty lingvisticheskoy terminologii) / I. S. Kulikova, D. V. Salmina. – Spb. : Saga, 2002. – 352 s.
10. *Leichyk V. M.* Yazyki professionalnoy kommunikatsii lingvistov [Elektronnyi resurs] / V. M. Leichyk. – 2007. – Rezhym dostupu: <http://www.philol-journal.sfedu.ru/index.php/sfuphilol/.../1>.
11. *Maslov Yu. S.* Vvedeniye v yazykoznanie / Yu. S. Maslov. – M. : Vysshaya shkola, 1987. – 272 s.
12. *Popova L. V.* Tipologiya i klassifikatsiya slovariv / L. V. Popova // Vestnik Chelyabinskogo gosudarstvennogo univetsiteta. Filologiya. Iskusstvovedeniye. – 2012. – № 20 (274). – Vys. 67. – S. 106–113.
13. *Symonenko L. O.* Terminologichnyi slovnyk / L. O. Symonenko // Ukrainska mova: Entsyklopediia. – K. : Ukr. Entsyklopediia, 2000. – 630 s.
14. Slovnykova stattiia bahatomovnoho slovnyka lnhvistychnykh terminiv: vid terorii do praktyky / Holubovska I. O., Zhalay V. Ya., Bykhovets N. M., Lynnyk T. H., Parkhomenko A. F., Rakhmanova I. I., L. M. Rubashova // Lingvistyka XXI stolittia novi doslidzhennia i perspektyvy / pid red. A. D. Bielovoi. – K. : Lohos, 2013. – S. 3–27.
15. *Stavytska L. O.* Korotkyi slovnyk zhargonnoi ukrainskoi movy / L. O. Stavytska. – K. : Krytyka, 2003. – 338 s.
16. Suchasna lingvoterminografiya i pryntsyppu stvorennia novoho slovnyka-dovidnyka ukrainskoi lnhvistychnoi terminologii / Zhalay V. Ya., Bykhovets N. M., Lynnyk T. H., Parkhomenko A. F., Rakhmanova I. I., L. M. Rubashova // Lingvistyka XXI stolittia novi doslidzhennia i perspektyvy / pid red. A. D. Bielovoi. – K. : Lohos, 2011. – S. 3–27.
17. *Tabanakova V. D.* Ideograficheskoe opisanie nauchnoi terminologii nauchnoy terminologii v spetsialnykh slovaryakh : dys. ... d-ra filol. nauk : 10.02.21 / V. D. Tabanakova. – Tyuman, 2001. – 346 s.
18. *Tabanakova V. D.* Esche raz k voprosu o tipologii slovariv [Elektronnyi resurs] / V. D. Tabanakova, N. A. Sivakova. – Rezhym dostupu: <http://www.stu.tmn.ru/frgf/№7/text6>.
19. Tezaurus Wikipedia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Tezaurus>.
20. Tezaurus Wikipedia [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Tezaurus>.

21. *Ukrainska mova* [Tekst]: Entsyklopediia / redkol.: V. M. Rusanivkyi (spivgolova), O. O. Taranenko (spivgolova). – 2-ge vyd., vypr. i dop. – K. : Ukr. entsyklopedia, 2000. – S. 663–664.
22. *Ukrainsko-angliiskyi slovnyk lingvistychnoi terminolohii* / L. V. Kolomiets, O. L. Palamarchuk, G. P. Strelchuk, M. V. Shevchenko. – K. : osvita Ukrainy, 2013. – 455 s.
23. Scherba L. V. Opyt obschei teorii leksikografii / L. V. Scherba // *Yazykovaya sistema i rechevaya deyatel'nost.* – M. : Nauka, 1974. – S. 265–304.
24. Entsyklopediya epistemologii i filosofii nauki / I. T. Kasavin. – M. : Kanon+, ROOI "Reabilitatsiya". – 2009. – 1248 s.
25. *Bergenholtz H. What is Lexicography?* [Електронний ресурс] / Henning Bergenholtz, Rufus Gouws H. Lexikos // 22 AFRILEX-reeks. – 2012. – series 22. – 31–42. – Режим доступу: <http://www.ajol.info/index.php/lex/article/viewFile/84816/74806>.
26. *Bergenholtz Henning. Subject-field components as integrated parts of LSP dictionaries* [Електронний ресурс] / Henning Bergenholtz, Sandro Nielsen // *Terminology.* – 2006. – Vol. 12 – No. 2. – P. 281–303(23) – Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.1075/term.12.2.07ber>.
27. *Bergenholtz Henning. LSP Lexicography or Terminography? The Lexicographer's Point of View* / Henning Bergenholtz, Sven Tarp // *Specialised Dictionaries for Learners.* – De Gruyter, 2010. – P. 27–38.
28. *Hartmann R. R. K. Teaching and Researching Lexicography* / R. R. K. Hartmann. – Pearson Education, 2001. – xii, 211 pp.
29. *L'Homme M.-C. Dictionaries and the Digital Revolution: A Focus on Users and Lexical Databases* [Електронний ресурс] / M. -C. L'Homme, M. C. Cormier // *Int. J. Lexicography.* – Режим доступу: <http://ijl.oxfordjournals.org/content/27/4/331.full>.
30. *Longman Dictionary of Contemporary English* [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: <http://www.ldoceonline.com/>
31. *The Oxford History of English Lexicography* / A. P. Cowie (ed). – Vol. II: *Specialized Dictionaries.* – Oxford Univ., 2009. – xix + 551 pp.
32. *Specialised Dictionaries for Learners* // ed. by Pedro A. Fuertes-Olivera, De Gruyter, 2010 – 247 p.
33. *Thesaurus* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Thesaurus>.
34. *Zgusta L. Manual of Lexicography* / L. Zgusta. – The Hague: Mouton; Prague: Academia, 1971. – 360 pp.